

Monitoring rysa ostrovida je klíčovým nástrojem pro dobré nastavení ochrany naší největší kočkovité šelmy

11.6.2024 - Veronika Krejčí | Ministerstvo životního prostředí ČR

Na 11. června připadá Mezinárodní den rysů. Ten se začal slavit v roce 2017 a vyhlásilo ho jedenáct organizací zapojených do rozsáhlého evropského projektu 3Lynx.

Tento den je jedním ze způsobů, jak na ohroženost rysů upozornit. Snaha o jejich ochranu znamená zajistit jim odpovídající místa k životu bez hrozby nepřírodných příčin smrti. Aktuálně probíhá mezinárodní projekt LECA, který se mimo jiné věnuje právě ochraně a podpoře soužití této vzácné kočkovité šelmy.

Rys ostrovid (*Lynx lynx*) je naše největší kočkovitá šelma. Jeho charakteristickým znakem je hustá srst se skvrnami, černé štetičky na konci uší a také krátký ocas s černou špičkou. Dospělí jedinci dosahují váhy mezi 18 a 30 kg a délky těla od 80 do 130 cm. Je to vynikající lovec, jeho potravou jsou zejména srnci, zajáci, hlodavci, ale dokáže ulovit i jelena. Loví ze zálohy, je totiž schopný se pohybovat velice tiše a nenápadně a přiblížit se ke kořisti na krátkou vzdálenost. Na rozdíl tak od vlka či medvěda, kteří testují hlavně vytrvalost své kořisti, rys testuje její obezřetnost. V České republice je rys celoročně chráněný podle zákona o ochraně přírody a krajiny. V případě škod způsobených rysem na zemědělských zvířatech mají chovatelé nárok na kompenzaci.

V minulosti došlo k vymizení populace rysů na našem území především z důvodů aktivního pronásledování, úbytku přirozeného prostředí a rozvoji zemědělství. Během 20. století docházelo díky přirozené migraci ze Slovenska k postupnému návratu rysa na naše území. V 70. letech zároveň proběhlo na Šumavě a v Bavorském lese několik velmi úspěšných reintrodukčních programů, které daly vzniknout současné česko-bavorsko-rakouské populaci. Vlivem velké fragmentace krajiny jsou nyní tyto 2 populace – karpatská, původem ze Slovenska, a zmíněná česko-rakousko-bavorská, téměř úplně oddělené.

Moderní způsoby monitoringu rysa

Monitoring rysa ostrovida je klíčovým nástrojem pro studium jeho chování a pro dobré nastavení jeho ochrany a managementu. Nejčastěji se monitoring využívá pomocí fotopastí, telemetrických obojků nebo genetické analýzy. Telemetrie je moderní metoda pozorování zvířat, která přináší jedinečné informace o jejich životě, a pomáhá tak zefektivnit jejich ochranu. Tato metoda spočívá v umístění obojku na odchycené zvíře, který pak vysílá informace o své poloze. Z údajů lze například vyčíst, na jak velkém území loví, kde se rád zdržuje nebo kde odpočívá. Fotopasti jsou kamery umístěné v teritoriích zvířat snímající jejich pohyb. Jsou situovány na strategická místa, kde je vysoká pravděpodobnost pohybu rysů. Na rozdíl od vlků a medvědů je monitoring rysa pomocí fotopastí velmi užitečný, přesný a levný způsob přímé identifikace, protože skvrnitost srsti rysů umožňuje zvířata navzájem od sebe odlišovat (vzorec skvrn je totiž unikátní podobně jako otisky prstů).

Další zajímavé údaje je možné získat díky genetickým analýzám. Ty nám umožňují zjistit, ke které populaci rys náleží, jaké má příbuzenské vztahy a mnoho dalších důležitých informací. Analýzy lze provést z krve, kterou je ale u volně žijících zvířat velmi obtížné získat, proto se přistupuje k neinvazivním metodám a je tedy možné použít také trus, srst nebo třeba sliny. Pomocí analýzy DNA

lze také určit míru ohrožení rysí populace, zejména fragmentací krajiny a znemožnění migrace, což zvyšuje míru příbuzenského křížení, které vede ke vzniku škodlivých mutací genů a jejich dalšímu přenosu v populaci.

Rys ve volné přírodě a jeho budoucnost

V přírodě je možné narazit na stopy rysa, nejčastěji ve sněhové pokrývce. Rys má zatažitelné drápy, které se při běžné chůzi do podkladu neotiskují, na rozdíl od stopy vlčí či medvědí. Rysí stopa je oválného tvaru a otiskují se čtyři prstové polštářky.

Přímé pozorování rysa ve volné přírodě je velmi vzácné, a je mnohem pravděpodobnější, že rys uvidí vás, ale vy jeho ne. Je ale dobré si uvědomit, že žijeme v hojně osídlené krajině s jednou z nejhustějších sítí turistických cest na světě, a tak setkání s divokou šelmou nemůže být zcela vyloučené. Při vycházkách v přírodě bychom měli dbát na vlastní bezpečnost, ale zároveň brát ohledy i na ostatní obyvatele přírody tak, abychom je zbytečně nerušili a nezpůsobovali jim nebezpečné situace.

Populace rysa ostrovida čelí několika vážným hrozbám. Rozvoj urbanizace a fragmentace krajiny vedou k postupnému zmenšování a degradaci vhodného prostředí pro jejich život. To omezuje možnosti pro hledání potravy a vhodných úkrytů a také to může vést ke zvýšení míry příbuzenského křížení. Největší hrozbou je ale nelegální lov. I přes právní ochranu je rys terčem pytláků z důvodů domnělé konkurence při lovu zvěře, nebo kvůli trofeji. Dalším nebezpečím jsou kolize s dopravními prostředky, kde o svůj život často přijdou hlavně mladí migrující jedinci, kteří hledají vhodné místo pro své teritorium.

A jedna zajímavost na konec: Víte, jak dělá rys? Umí sice vydávat velmi zajímavé zvuky, ale nikdy ho neuslyšíte rvát podobně jako například lva nebo tygra. Nemá totiž anatomicky přizpůsobené hrdlo pro řev, řadí se proto mezi tzv. malé kočky.

A jedna zajímavost na konec: Víte, jak dělá rys? Umí sice vydávat velmi zajímavé zvuky, ale nikdy ho neuslyšíte rvát podobně jako například lva nebo tygra. Nemá totiž anatomicky přizpůsobené hrdlo pro řev, řadí se proto mezi tzv. malé kočky.

https://www.mzp.cz/cz/news_20240611_Monitoring-rysa-ostrovida-je-klicovym-nastrojem-pro-dobre-nastaveni-ochrany-nasi-nejvetsi-kockovite-selmy